

Положення про навчальні програми для забезпечення варіативної складової навчальних планів загальноосвітніх навчальних закладів Київської області

Лариса КАБАН,

вчений секретар Київського обласного інституту післядипломної освіти педагогічних кадрів

Вступ (Пояснювальна записка)

Роль варіативного компонента у змісті шкільної освіти є вагомим. Курси варіативної складової навчального плану мають відображати природні, соціокультурні особливості певного регіону, створювати можливості для диференціації та індивідуалізації, а у старшій школі – й профілізації навчання, сприяти задоволенню освітніх потреб учнів з урахуванням умов роботи конкретної школи.

Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України щорічно готує переліки навчальних програм для забезпечення варіативної складової змісту шкільної освіти, видаються збірники. Проте опублікованих матеріалів поки що недостатньо для охоплення всього різноманіття пізнавальних інтересів учасників навчально-виховного процесу, повного відображення регіональних особливостей освітньої системи, врахування всіх напрямів допрофільної підготовки, передбачення регіональних можливостей у забезпеченні профільного навчання тощо.

У зв'язку з цим педагоги ініціюють розроблення й упровадження авторських навчальних програм спецкурсів, курсів за вибором, факультативів. Однак творча продуктивна діяльність учителів ґрунтується на інтуїтивній основі або роботі «за зразком», що зумовлено:

- неоднозначністю трактувань вихідних понять: «спецкурс», «курс за вибором», «факультативний курс». Згідно з Інструктивно-методичними рекомендаціями щодо вивчення шкільних дисциплін у початковій школі, основній та старшій школі у 2011–2012 навчальному році (лист МОНмолодьспорту України від 09.06.2011 р. №1/9-454), варіативну складову з більшості предметів рекомендовано реалізувати за рахунок курсів за вибором і факультативів. Водночас у навчальних планах середньої і старшої ланки необхідно враховувати час на спецкурси. Адже у Положенні про загальноосвітній навчальний заклад (затверджено Постановою Кабінету Міністрів України від

27.08.2010 №778) ідеться саме про такий тип курсів для забезпечення варіативної складової;

- розбіжністю поглядів на структуру навчальної програми. Педагоги орієнтуються на типові програми з предметів, укладають авторські програми за аналогією. Це, на наше переконання, викликає потребу в розробленні єдиних державних вимог, загальних принципів, відображених у методичних рекомендаціях, керуючись якими, вчитель зосереджуватиме творчий потенціал на змісті програми, а не на роздумах щодо її оформлення;

- відсутністю документа на рівні держави про порядок розроблення, експертизи, затвердження і використання навчальних програм для забезпечення варіативної складової навчальних планів.

Питання регламентації програм висвітлено у Порядку надання навчальній літературі, засобам навчання і навчальному обладнанню грифів та свідоцтв Міністерства освіти і науки України (Наказ МОН України від 17.06.2008 №537). Цей нормативний документ стосується найвищого рівня експертизи. Тому назріла потреба у визначенні рівнів науково-методичної експертизи, що мають передувати найвищому, та критеріїв, за якими повинна здійснюватися така експертиза.

Пропоноване Положення є спробою розв'язання зазначених протиріч у освітній системі Київської області, де експертизою авторських та адаптованих навчальних програм займається колегіальний орган обласного інституту післядипломної освіти педагогічних кадрів – науково-методична рада.

Положення розроблено на основі чинної нормативної бази з урахуванням багаторічного регіонального досвіду, а також на основі аналізу аналогічних нормативних документів і рекомендацій, відображених у публікаціях вітчизняних і російських видань [1; 2; 3; 4; 6; 7], методичних рекомендаціях укладача Положення [5].

Положення схвалено Вченою радою КОІПОП, протокол №5 від 14.12.2010, колегією Головного управління освіти і науки Київської обласної державної адміністрації, протокол №2 від 31.03.2011; затверджено Наказом Головного управління освіти і науки Київської обласної державної адміністрації №134 від 15.04.2011.

1. Загальні положення

1.1. Положення визначає сутність вихідних понять, організаційні заходи щодо розроблення, науково-методичної експертизи та реалізації навчальних програм, що забезпечують варіативну складову навчальних планів загальноосвітніх навчальних закладів.

1.2. Метою Положення є запровадження єдиних вимог до порядку розроблення, експертизи й запровадження навчальних програм варіативної складової навчальних планів загальноосвітніх навчальних закладів Київської області.

1.3. Нормативно-правове забезпечення.

Документ *грунтується* на положеннях і нормах Законів України «Про освіту», «Про загальну середню освіту»; *розроблений* з додержанням норм Державних стандартів початкової загальної освіти та базової і повної загальної середньої освіти;

• *відповідно до:*

– Концепції загальної середньої освіти (12-річна школа) (затверджено Постановою колегії МОН України та Президією АПН України від 22.11.2001 №12/5-2);

– Концепції профільного навчання у старшій школі (нова редакція) (Наказ МОН України від 11.09.2009 №854);

– Положення про загальноосвітній навчальний заклад (затверджено Постановою Кабінету Міністрів України від 27.08.2010 №778);

– Порядку надання навчальній літературі, засобам навчання і навчальному обладнанню грифів та свідоцтв Міністерства освіти і науки України (Наказ МОН України від 17.06.2008 № 537);

– Положення про науково-методичну раду Київського обласного інституту післядипломної освіти педагогічних кадрів;

• *з урахуванням наказів:*

– Міністерства освіти і науки України від 01.09.2009 № 806 «Про використання навчально-методичної літератури в загальноосвітніх навчальних закладах»;

– Міністерства освіти і науки України від 03.06.2008 № 496 «Про затвердження Інструкції з ведення класного журналу учнів 5–11(12)-х класів загальноосвітніх навчальних закладів»;

– Міністерства освіти і науки України від 20.02.2002 №128 «Про затвердження Нормативів наповнюваності груп дошкільних навчальних закладів (ясел-садків) компенсуючого типу, класів спеціальних загальноосвітніх шкіл (шкіл-інтернатів), груп продовженого дня і виховних груп загальноосвітніх навчальних закладів усіх типів та Порядку поділу класів на групи при вивченні окремих предметів у загальноосвітніх навчальних закладах»;

– Головного управління освіти і науки Київської облдержадміністрації від 12.02.2008 № 44 «Про використання навчально-методичної літератури в загальноосвітніх навчальних закладах усіх типів і форм власності».

2. Основні поняття

2.1. Навчальна програма – документ, що визначає зміст, обсяг, вимоги до результатів навчання, а також порядок вивчення і викладання певної навчальної дисципліни чи її розділу.

2.2. Навчальна програма виконує такі **функції:**

– *нормативну* – є документом, обов'язковим для виконання у повному обсязі;

– *цілевизначення* – визначає цінності і цілі, для досягнення яких програма введена у певну освітню галузь;

– *визначення змісту освіти* – фіксує елементи структури змісту, що мають бути засвоєні учнями, а також рівень їх складності;

– *процесуальну* – визначає логічну послідовність засвоєння елементів змісту, організаційні форми і методи, засоби й умови навчання;

– *оцінювальну* – виявляє рівень засвоєння елементів змісту програми, об'єкти контролю та критерії оцінювання рівня навчальних досягнень учнів.

2.3. Для забезпечення варіативної складової навчальних планів загальноосвітніх навчальних закладів використовуються програми *спецкурсів, курсів за вибором, факультативних курсів.*

2.3.1. Спецкурс – навчальний курс, що доповнює, поглиблює зміст навчального предмета інваріантної складової навчальних планів.

Призначення (спрямування змісту) **спецкурсів:**

– розвиток пізнавальних інтересів і навчальних здібностей учнів;

– поглиблене вивчення окремих розділів основного курсу, що є обов'язковими в програмі певного предмета;

– поглиблене вивчення окремих розділів основного курсу, які не входять до обов'язкової програми певного предмета;

– формування стійкого пізнавального інтересу до певного предмета;

– сприяння свідомій профорієнтації старшокласників, психологічній і практичній підготовці до здобуття обраної професії.

Особливості спецкурсів:

– обов'язковість вивчення учнями всього класу;

– предметне спрямування змісту;

– науковість змісту, що базується на сучасних досягненнях галузі;

– використання різних методів навчання: словесних, наочних, практичних; перевага надається методам, що сприяють формуванню пізнавальної активності: проблемно-пошуковим, дослідницьким тощо;

– зміст навчальних занять і навчальні досягнення учнів фіксуються записами у класних журналах.

2.3.2. Курс за вибором (елективний курс) – це навчальний курс, який доповнює навчальний предмет і входить до складу допрофільної підготовки та профільного навчання.

Призначення (спрямування змісту) **курсів за вибором:**

– сприяння самовизначенню школяра щодо профілю навчання, сфери майбутньої професійної діяльності;

– забезпечення поглибленого та розширеного вивчення профільних предметів;

– сприяння вивченню непрофільних предметів (орієнтація на певний вид діяльності поза профілем навчання, обраним учнем);

– формування індивідуальної освітньої траєкторії школярів тощо.

Особливості курсів за вибором:

– добровільність вибору учнями, але обов'язковість відвідування в межах конкретного профілю;

- варіативність програм за змістом: предметно орієнтовані та міжпредметні;
- достатня або надлишкова кількість (для забезпечення учням можливості реального вибору);
- короткочасність (9–17 годин);
- завершеність, оригінальність змісту;
- зміст навчальних занять і навчальні досягнення учнів фіксуються записами у класних журналах.

2.3.3. Факультатив – це навчальний курс, що містить навчальний матеріал певного обсягу та структурно завершеного змісту, безпосередньо не пов'язаний із загальнообов'язковим навчальним змістом.

Призначення (спрямування змісту) **факультативних курсів:**

- розвиток творчих здібностей учнів відповідно до їхніх пізнавальних інтересів;
- орієнтація на формування здатності особи до самовизначення, на підготовку учнів до активної інтелектуальної праці;
- реалізація ідей загального, інтелектуального та морально-етичного розвитку особистості;
- сприяння глибшому ознайомленню з одним або кількома предметами певної освітньої галузі;
- створення оптимальних умов для роботи з інтелектуальною та творчо обдарованими учнями.

Особливості факультативних курсів:

- добровільність вибору учнями;
- оригінальність змісту, вихід за межі тематики навчальних предметів інваріантної складової;
- використання активних форм і методів навчальної діяльності;
- відсутність оцінювання навчальних досягнень учнів у балах;
- зміст навчальних занять фіксується записами у Журналі обліку роботи гуртка, факультативу, секції.

2.4. Види навчальних програм за рівнем новизни

2.4.1. За рівнем новизни навчальні програми поділяються на *типові, адаптовані, інноваційні та авторські*.

2.4.2. Типовою вважається навчальна програма, що пройшла експериментальну апробацію й рекомендована предметною комісією Науково-методичної ради з питань освіти Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України до використання як орієнтовна.

2.4.3. Типова програма може бути адаптована до умов навчально-виховного процесу окремого навчального закладу.

2.4.4. Адаптованою є програма, розроблена на основі чинних програм з внесенням змін і доповнень до змісту навчального курсу щодо послідовності вивчення тем, кількості годин, відведених на вивчення тематики програми, використання організаційних форм навчання тощо.

2.4.5. Різниця між змістовою, методичною і технологічною частинами адаптованої та вихідної (типової або авторської) програм становить орієнтовно до 25 %.

2.4.6. Програма, розроблена одним автором або колективом авторів, що відзначається високим рівнем новизни (містить більш як 50 % новизни у змістовій, методичній і (або) технологічній частинах), є **інноваційною**.

2.4.7. Інноваційна програма має апробуватися у навчально-виховному процесі закладу освіти після проходження науково-методичної експертизи й одержання відповідного рекомендаційного рішення науково-методичної ради КОІПОПК.

2.4.8. За результатами апробації оцінюється ефективність програми, встановлюється доцільність її подальшого використання.

2.4.9. Інноваційна програма, яка пройшла апробацію та повторну експертизу науково-методичної ради інституту, може претендувати на *статус авторської*.

2.4.10. Авторською навчальною програмою вважається програма, яка не має аналогів, заснована на авторській концепції побудови навчального змісту, апробована у навчально-виховному процесі відповідно до рішення науково-методичної ради КОІПОПК.

2.4.11. Авторські навчальні програми подаються на розгляд в Інститут інноваційних технологій і змісту освіти Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України для надання їм грифа в установленому порядку.

3. Порядок розроблення та основні вимоги до навчальних програм

3.1. Навчальні програми для забезпечення варіативної складової навчальних планів розробляються окремими особами (вчителем, методистом, викладачем) або колективами.

3.2. Розробник авторської (інноваційної) програми вважається *автором*.

3.3. Розробник адаптованої навчальної програми має назву *укладач*.

3.4. Навчальні програми спецкурсів, курсів за вибором, факультативних курсів укладаються за аналогією до чинних навчальних програм з предметів інваріантної складової з урахуванням вимог цього Положення.

3.5. Навчальні програми спецкурсів, курсів за вибором, факультативних курсів мають відповідати таким **вимогам:**

- урахування особливостей організації освітнього процесу закладу освіти: статус, спеціалізація, напрями профільного навчання, інноваційні проекти і програми, що реалізуються, тощо;
- взаємозв'язок з навчальними програмами в межах освітньої галузі, наступність у реалізації програм початкової, середньої та старшої ланки;
- наявність ознак нормативного документа;
- послідовність розміщення і взаємозв'язок усіх елементів змісту курсу; визначення методів, організаційних форм і засобів навчання, що відображають єдність змісту освіти та процесу впровадження його у практику;
- повнота розкриття цілей і завдань програми.

4. Структура та складові навчальної програми

4.1. Структурні елементи навчальних програм спецкурсів, курсів за вибором, факультативних курсів:

- титульний лист;
- пояснювальна записка;
- змістова частина;
- навчально-тематичне планування (організація змісту навчання);
- література;
- додатки.

4.2. *Титульний лист* навчальної програми містить таку інформацію:

- назва органу управління освіти, назва закладу освіти;
- інформація про схвалення, погодження і затвердження програми;
- назва курсу, для вивчення якого написана програма;
- тип навчальної програми: спецкурс, курс за вибором, факультатив;
- клас (класи), на який розрахована програма;
- інформація про автора (укладача) програми: прізвище, ім'я, по батькові, посада;
- назва населеного пункту, рік написання програми.

Зразок оформлення титульного листа наведено у додатку 1.

4.3. Пояснювальна записка розпочинається описом актуальності програми, обґрунтуванням причин та умов створення програми навчального курсу; в *адаптованих програмах* указуються назви вихідних (типових, авторських) програм з повним бібліографічним описом (автор, видання, рік опублікування); в *інноваційних (авторських)* програмах доводиться її новизна, оригінальність, відмінність від чинних програм.

4.3.1. У пояснювальній записці обґрунтовується добір навчального змісту, описується загальна логіка послідовності його вивчення, а також специфіка та призначення курсу для досягнення навчальних цілей і вирішення навчальних завдань:

а) зазначаються мета і завдання курсу;

б) описується структура програми, а саме:

- спосіб побудови змісту програми (лінійний, концентричний, блочний):

– при *лінійному* способі навчальний матеріал реалізується систематично і послідовно з поступовим ускладненням, за висхідною лінією, причому новий навчальний матеріал викладається на основі вже вивченого й у тісному взаємозв'язку з ним;

– *концентричний принцип* допускає повторне вивчення окремих розділів і тем як на одному, так і на різних ступенях навчання з розширенням змісту та поглибленням рівня його вивчення;

– *блочний принцип* передбачає розподіл навчального змісту на самостійні структурні одиниці – блоки, є альтернатива і можливість заміни вивчення одного змістового блоку іншим (розділу або теми) залежно від наявних умов і потреб учнів;

- характеристика розділів програми;

- обсяг програми та термін навчання тощо;

в) дається загальна характеристика навчального процесу: форми і методи навчання, взаємозв'язок колективної та самостійної роботи учнів, форми контролю навчальних досягнень учнів, види діагностичних заходів (контрольні роботи, тестування, анкетування, опитування тощо);

г) наводиться характеристика ресурсного забезпечення (навчально-методичні матеріали, технічне оснащення, спеціальне обладнання тощо).

4.3.2. В інноваційних програмах пояснювальна записка має закінчуватися *інформацією про апробацію* програми (назва навчального закладу (-ів), опис результатів).

4.4. *Змістова частина* навчальної програми відображає зміст навчального курсу.

Опис змісту навчального курсу здійснюється з дотриманням такої послідовності викладу матеріалу:

- назва розділу (теми);
- зміст навчального розділу (теми) – перелік тем і понять для вивчення;
- необхідна кількість годин для вивчення теми;
- опис навчальних досягнень учнів (очікуваних чи прогнозованих результатів) здійснюється до кожної теми програми;
- список демонстраційних, практичних і лабораторних робіт, екскурсій (за умови передбачення таких видів робіт у програмі).

4.5. *Навчально-тематичне планування* має вигляд таблиці, відображає послідовність вивчення тем курсу та кількість годин, відведених на розгляд кожної з них.

У плануванні зазначаються також форми організації навчально-виховного процесу (уроки, лекції, практичні, лабораторні роботи, тренінги, екскурсії, самостійна робота тощо) та форми контролю за результативністю навчання.

4.6. Обов'язковим є список використаних джерел, якими автор (укладач) послуговувався у процесі написання програми, що оформляється як *Література*.

4.6.1. Видання розміщуються в алфавітному порядку – спочатку вітчизняні, далі – зарубіжні, та описуються відповідно до чинного стандарту: ДСТУ 7.1:2006 «Бібліографічний запис. Бібліографічний опис. Загальні вимоги та правила складання».

4.6.2. До навчальної програми може додаватися кілька списків літератури: використана та рекомендована; література для вчителів (науково-методичні видання, методичні посібники, методичні рекомендації до вивчення курсу) та література для учнів (науково-популярні, довідкові видання, навчальні посібники, практикуми тощо).

4.6.3. Навчальна програма може містити перелік рекомендованих навчальних засобів (електронних навчально-методичних комплексів, електронних засобів навчального та загального призначення тощо).

4.7. *Додатки* доповнюють, пояснюють окремі питання навчальної програми.

4.7.1. Додатки можуть містити дидактичний матеріал, що використовується в навчально-виховному процесі; конспекти (сценарії) занять або їх фрагментів, що розкривають авторську концепцію програми; орієнтовний перелік проєктів; проспекти або макети творчих збірок; учнівські роботи: портфоліо, фоторепортажі виставок.

4.7.2. Додатки можна представити у вигляді методичних рекомендацій щодо організації навчально-виховного процесу на заняттях спецкурсу, курсу за вибором, факультативу.

4.7.3. Додатками до програми можуть бути підготовлені або дібрані розробником видання, які разом з програмою становлять навчально-методичний комплект, а саме:

- *навчально-теоретичні* (підручники, навчальні посібники, комплекти лекцій);

– навчально-практичні (збірники вправ і задач, контрольних завдань, тестів, практичних робіт і лабораторних практикумів, хрестоматій);

– навчально-методичні (методичні рекомендації щодо вивчення курсу, рекомендації щодо виконання контрольних робіт, створення проектів, підготовки дослідницьких робіт тощо);

– навчально-довідкові (тематичні, навчально-термінологічні словники, навчальні довідники);

– навчально-наочні (альбоми, атласи);

– навчально-бібліографічні посібники.

4.7.4. Інноваційні програми, що пройшли апробацію, можуть містити у додатках аналітичні довідки про результативність роботи за цією навчальною програмою.

4.8. Програми спецкурсів і курсів за вибором мають супроводжуватися *контрольно-діагностичним пакетом*: системою критеріїв оцінювання рівня навчальних досягнень учнів з курсу та набором контрольно-вимірювальних матеріалів (контрольні роботи, тести, тематика навчальних проектів і портфоліо, вимоги до їхнього оформлення, критерії оцінювання тощо).

5. Порядок проведення науково-методичної експертизи навчальних програм

5.1. Метою науково-методичної експертизи навчальних програм є встановлення суттєвих відмінностей програми від чинних аналогічних програм і визначення ступеня та спрямованості якісних змін у навчально-виховному процесі за умови реалізації інноваційної (авторської) й адаптованої програми.

5.2. На експертизу приймаються програми у друкованому вигляді, оформлені відповідно до вимог, зазначених у розділі 5 цього Положення.

5.3. Замовниками (ініціаторами) експертизи програми можуть бути відділи освіти районних державних адміністрацій, управління освіти/управління освіти і науки міських рад, районні/міські методичні кабінети/центри, загальноосвітні навчальні заклади із статусом наукової лабораторії інституту, а також фізичні особи.

5.4. Експертиза навчальних програм, що забезпечують варіативну складову навчальних планів, здійснюється на таких рівнях:

5.4.1. *Методична (науково-методична) рада закладу освіти* оцінює відповідність програми чинним вимогам, специфіці організації освітнього процесу закладу освіти: статусу, спеціалізації, наявним напрямам профільного навчання, змісту допрофільної підготовки тощо; наявності ресурсного забезпечення у закладі освіти (кадрового, матеріально-технічного, навчально-методичного тощо).

5.4.2. *Науково-методична (методична) рада районного (міського) методичного кабінету (центру)* визначає відповідність програми регіональному компоненту змісту освіти, встановлює рівень новизни, оригінальність авторської ідеї, відповідність змісту чинним вимогам до навчальних програм, доцільність додатків тощо.

5.4.3. *Науково-методична рада Київського обласного інституту післядипломної освіти педагогічних кадрів* здійснює експертизу відповідно до чинного Положення про науково-методичну раду.

5.4.4. Процедурна частина експертизи навчальних програм науково-методичною радою інституту передбачає:

– оцінювання програми рецензентом (експертом), яке може здійснюватися за допомогою оцінного листа (додаток 2);

– розгляд програми на засіданні ради, що передбачає презентацію програми автором, виступ рецензента (експерта), обговорення членами ради;

– прийняття рекомендаційного рішення щодо апробації або використання програми у навчально-виховному процесі загальноосвітнього навчального закладу;

– оформлення документа про рішення науково-методичної ради (витягу з протоколу).

5.4.5. Рішення науково-методичної ради щодо навчальних програм для забезпечення варіативної складової навчальних планів може мати такі формулювання:

– «*Рекомендовано до використання у навчально-виховному процесі*» – щодо адаптованих програм та програм факультативних курсів після апробації;

– «*Рекомендовано до апробації в навчально-виховному процесі*» – щодо інноваційних програм спецкурсів, курсів за вибором, факультативних курсів;

– «*Рекомендовано до передавання на розгляд в Інститут інноваційних технологій і змісту освіти Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України*» – щодо авторських програм, які пройшли успішну апробацію у навчально-виховному процесі, за результатами повторного розгляду отримали статус авторської програми.

5.5. Процедура слухання програми за результатами апробації проводиться з метою встановлення ефективності реалізації програми, яка може бути підтверджена такими матеріалами:

– аналізом успішності учнів з курсу чи суміжного за змістом предмета (для спецкурсів і курсів за вибором);

– кількісними характеристиками контингенту учнів, які обрали курс (для факультативів);

– кількісним аналізом проведеної проектної діяльності учнів, описом реалізованих навчальних проектів у змісті опрацювання програми курсу;

– учнівськими та вчительськими портфоліо за результатами навчання;

– результатами проведеного анкетування учнів і педагогів, метою якого є встановлення рівня задоволеності учасників навчально-виховного процесу реалізованими курсами;

– результатами участі школярів у предметних олімпіадах, конференціях, конкурсах тощо.

5.6. Науково-методична рада інституту вповноважена клопотати перед *предметною комісією Науково-методичної ради з питань освіти Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України* про розгляд авторських програм з метою надання їм відповідного грифа.

5.7. Термін дії рішення науково-методичної ради КОІПОПК щодо використання навчальної програми у навчально-виховному процесі становить 5 років.

5.8. Після закінчення встановленого терміну оновлена програма може подаватися розробником на

розгляд науково-методичної ради КОІПОПК для поновлення терміну дії.

5.9. Примірники навчальних програм, рецензії й оцінні листи зберігаються в КОІПОПК на обласній виставці «Освіта Київщини: творчі здобутки, перспективні педагогічні ідеї та технології» протягом 3 років.

6. Затвердження навчальної програми

6.1. Навчальна програма спецкурсу, курсу за вибором, факультативного курсу затверджується щорічно на початку навчального року дирекцією загальноосвітнього навчального закладу.

6.2. Затвердження навчальної програми відбувається за умови погодження методичною/науково-методичною радою районного/міського методичного кабінету/центру та рекомендації науково-методичної ради КОІПОПК, що підтверджено відповідними документами (витягами з протоколів засідань).

Література

1. *Каспаржак А.Г.* Элективные курсы: типология и задачи / А.Г. Каспаржак // Директор школы. – 2006. – № 3. – С.53–57.
2. *Кизенко В.І.* Факультативні курси в структурі профільного навчання / В.І.Кизенко // Освіта і управління. – 2006. – Т.9. – № 3–4.
3. *Положение* об элективных курсах (курсах по выбору) // Практика административной работы в школе. – 2007. – № 7. – С.40–42.
4. *Положение* об элективных курсах предпрофильного обучения учащихся 9 классов МОУ лицея № 120 // Профильное обучение. Часть II [Тематическое приложение к журналу «Вестник образования». – 2005. – № 1] / составители: И.И. Тараданова, А.А. Пинский и др. – Москва : Просвещение, 2005. – С.10–14.
5. *Технологія* розробки навчальної програми : методичні рекомендації / укладач Л.В. Кабан. – Біла Церква : КОІПОПК, 2008. – 48 с.
6. *Чередниченко Н.Г.* Положение об образовательной программе по предмету / Н.Г. Чередниченко // Практика административной работы в школе. – 2010. – № 5. – С. 6–9.
7. *Шестернинов Е.Е.* Методические рекомендации по разработке авторских учебных программ / Е.Е. Шестернинов, М.Н. Арцев // Практика административной работы в школе. – 2003. – №5. – С.3–12.

ДОДАТОК 1

Зразок оформлення титульного листа

(ПОВНА НАЗВА ОРГАНІВ УПРАВЛІННЯ ОСВІТИ ПОВНА НАЗВА НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ)

Погоджено

науково-методичною (методичною) радою
районного/міського методичного кабінету/центру

Протокол № _____ від _____

Схвалено

науково-методичною радою Київського
обласного інституту післядипломної освіти
педагогічних кадрів

Протокол № _____ від _____

Затверджую:

Директор загальноосвітньої школи І–ІІІ ступенів

М. ...

_____ П.І.П.

« ____ » _____ 20 р.

НАЗВА ПРОГРАМИ

(тип програми: спецкурс, курс за вибором, факультатив)
для учнів _____ (класу(-ів))

УКЛАДАЧ (АВТОР)
прізвище, ім'я, по батькові педагога,
посада

Місто
Рік

Оцінний лист

Навчальної програми _____

тип і назва програми, зазначення учнівського контингенту

Автор (укладач) програми _____

прізвище, ім'я, по батькові педагога, посада, місце роботи

№	Параметри	Показники	Аргументація оцінки
1.	Відповідність назви і змісту програми типу навчальної програми	1 2 3 4 5 6 7 8 9 10	
2.	Об'єктивність заявленого типу програми за рівнем новизни (<i>адаптована, інноваційна, авторська</i>)	1 2 3 4 5 6 7 8 9 10	
3.	Ступінь новизни концепції, інноваційний характер програми (<i>для інноваційної та авторської програм</i>) Оригінальність, наявність якісних відмінностей від чинних програм (<i>для адаптованої</i>)	1 2 3 4 5 6 7 8 9 10	
4.	Дотримання в рукописі вимог до оформлення навчальної програми; наявність усіх структурних елементів: <i>пояснювальної записки, змісту навчального матеріалу, структурованого за розділами й темами, визначення часу на вивчення розділу та теми, деталізованих очікуваних або прогнозованих результатів</i> (до кожної навчальної теми)	1 2 3 4 5 6 7 8 9 10	
5.	Відповідність заявленої мети та завдань програми передбачуваним результатам її реалізації	1 2 3 4 5 6 7 8 9 10	
6.	Особистісна орієнтація змісту навчальної програми: загальнокультурна, життєва та практична значущість змісту	1 2 3 4 5 6 7 8 9 10	
7.	Дотримання принципу науковості знань при формуванні навчальної програми, відповідність їх сучасному розвитку науки	1 2 3 4 5 6 7 8 9 10	
8.	Відповідність складності і обсягу матеріалу в змісті програми можливостям його засвоєння учнями певної вікової категорії на належному рівні за встановлений час	1 2 3 4 5 6 7 8 9 10	
9.	Умотивованість поділу в рукописі програми навчального матеріалу на розділи, їх послідовність, наявність зв'язків між ними; цілісний виклад матеріалу	1 2 3 4 5 6 7 8 9 10	
10.	Рациональність дозування часу на вивчення різних елементів програми	1 2 3 4 5 6 7 8 9 10	
11.	Відповідність змісту програми передбачуваним видам навчальної діяльності	1 2 3 4 5 6 7 8 9 10	
12.	Дотримання узгодженості навчального матеріалу із суміжними дисциплінами	1 2 3 4 5 6 7 8 9 10	
13.	Об'єктивність прогнозованих результатів роботи за програмою, їх технологічність – можливість перевірити	1 2 3 4 5 6 7 8 9 10	
14.	Доцільність додатків (за умови наявності), рівень їх оформлення	1 2 3 4 5 6 7 8 9 10	

Середній бал (*середнє арифметичне за всіма параметрами*): _____**Загальні висновки, рекомендації:**1. Програма пропонується (*поставити "✓" нижче від обраного варіанта*):

до схвалення науково-методичною радою КОІПОПК (якщо середній бал не нижчий, ніж 8)	на доопрацювання (середній бал не перевищує 7)
	(вказати параметри (№), за якими зміст програми має бути доопрацьований)

2. Програма рекомендується до (*потрібне підкреслити*):

- апробації у навчально-виховному процесі певного навчального закладу протягом _____ н.р.;
- масового впровадження у навчально-виховному процесі навчальних закладів **району (міста)**;
- масового впровадження у навчально-виховному процесі навчальних закладів **Київської області**.

3. Для успішної реалізації програми пропонуємо: _____

Експерт:

Посада,

науковий ступінь, вчене звання рецензента _____

підпис експерта

Розшифровка підпису

Дата: